

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата наук з державного управління, комерційного директора ТОВ «Інститут хімії високих енергій» ВАСИЛЬЄВА Андрія Олександровича на дисертаційну роботу **Біляєва Ярослава Миколайовича** на тему «**Державна політика у сфері забезпечення соціальної мобільності молоді в Україні**», подану до захисту у спеціалізовану вчену раду Д 26.142.04 у Міжрегіональній Академії управління персоналом для здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління персоналом

Актуальність теми дисертаційної роботи, її зв'язок з науковими програмами, планами, темами

Актуальність теми дисертаційної роботи. Запорука стабільного економічного розвитку України – це відтворення та розвиток людського потенціалу, але це питання потребує розгляду організаційних засад механізмів державної політики щодо соціальної мобільності, особливо це стосується такої категорії населення, як молодь, тому що сучасне суспільство тісно пов'язане з проблемою зубожіння. Наразі в Україні присутні проблеми соціальної мобільності молоді, які набувають дедалі більшої актуальності й потребують швидких рішень. Працююче населення забезпечує власною працею постійний розвиток держави, стимулюючи зростання економіки країни, даючи змогу підвищити добробут життя суспільства та покращуючи його рівень. Однак мотивація молоді до праці та її ефективність головним чином залежить від питань соціальної мобільності, адже це питання набуває вагомості з огляду на стратегічність для економіки України. Саме тому дисертаційне дослідження Я.М. Біляєва, у якому репрезентована специфіка державної політики у сфері забезпечення соціальної мобільності молоді в Україні, є важливим і актуальним.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність.

Автором розглянуто і використано наукові дослідження з теорії та методології державного управління, що сприяло формуванню особливого поля дослідження і реалізації системного авторського підходу до аналізу предмета дослідження. Джерельну базу роботи склали загальнодержавні законодавчі і нормативно-правові документи (Закони України, укази Президента України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України), праці вітчизняних і зарубіжних науковців тощо.

Поставлена автором мета дисертаційної роботи – дослідження є обґрунтування теоретичних засад і надання практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів державної політики соціальної мобільності молоді.

У першому розділі «Теоретико-методологічні засади державної політики щодо соціальної мобільності молоді» репрезентовано наукові підходи та розроблено теоретичні положення стосовно державної політики щодо соціальної мобільності молоді. Окремо автором з'ясовано, що протягом останніх десятиліть зазнав значних змін формат функціонування цивілізованих суспільств, спосіб життя і діяльності людей. Технічний прогрес і сучасні технології стали передумовою для нових можливостей для окремих членів суспільства та соціальних груп. Було встановлено, що в період активної війни в Україні значення молоді є особливо важливим, тому що вони – це ключова складова суспільства, здатного до змін і впливу, але історично це значення недооцінювалось.

Молодь розглянуто як особливу соціально-демографічну групу, яка вирізняється віком, соціально-психологічними ознаками, способом життя, особливим соціальним становищем у суспільстві, та є внутрішньо неоднорідною, характеризується суттєвим потенціалом щодо змін, соціальною динамічністю та мобільністю. Соціальна мобільність визнана динамічним процесом, що пов'язує різні соціальні верстви суспільства. Автором дисертації обґрунтовано, що державна молодіжна політика реалізується центральними органами влади на загальнодержавному рівні, а також обласними, районними, міськими органами державної влади і місцевими органами самоврядування на регіональному та місцевому рівнях з урахуванням їхньої специфіки. Також узагальнено світовий досвід державної політики соціальної мобільності молоді.

У другому розділі роботи «Стан розв'язання проблеми забезпечення соціальної мобільності молоді в українському суспільстві» було проаналізовано нормативно-правову базу державної політики щодо забезпечення соціальної мобільності молоді. Під державною політикою варто було запропоновано розуміти процес державного регулювання з використанням нормативно-правової бази, який здійснюється через правові, організаційні, економічні й інформаційні дії держави і спрямовані на створення належного середовища з метою реалізації права на соціальну мобільність молоді. Основними механізмами регулювання соціальної мобільності молоді визначено: інституційні, які включають політико-правові механізми, що реалізуються через державну молодіжну політику, діяльність освітніх і соціально-адаптаційних інститутів; організаційні, що передбачають вплив на процеси соціальної мобільності молоді з боку підприємств, установ і громадських організацій; особистісні, що включають сукупність психофізіологічних, морально-вольових, інтелектуальних, комунікативних та інших характеристик особистості молодої людини, а також допомагають їй досягти успіху в житті або сприяють низхідній соціальній мобільності.

Вказано, що з метою реалізації молодіжної політики органами державної влади розробляються молодіжні програми в напрямках розвитку і становлення молоді, громадянського суспільства, забезпечення молоді роботою і житлом та ін. Серед найважливіших програм щодо реалізації молодіжної політики в Україні відзначено державну програму «Молодь

України» на 2021-2025 рр., яка носить різні назви у різні періоди її існування. Також зроблено акцент на Стратегії Сталого розвитку в Україні до 2030 року.

Зроблено акцент на тому, що на всіх етапах соціального формування молоді особистості державна політика повинна забезпечувати створення оптимальних умов задля подолання перешкод і ефективного переходу до наступної стадії розвитку. Також здійснено аналіз рівня інституалізації у сфері забезпечення соціальної мобільності молоді і визначено, що воєнний стан на території України чинить негативний вплив на соціальну мобільність молоді, створюючи додаткові виклики для реалізації державної політики щодо підтримки та розвитку молоді. Задля успішного подолання цих складнощів запропоновано вдосконалювати механізми державної підтримки і створювати спеціальні програми для молоді, що страждає від наслідків воєнного конфлікту. Також вказано, що кадрове забезпечення соціальної мобільності молоді має певну специфіку, а статистика Державної служби зайнятості підтверджує те, що однією з провідних проблем вітчизняного ринку праці є професійно-кваліфікаційний дисбаланс, який поглиблюється в період війни і під впливом структурних трансформацій в економіці, прискорення технічних і технологічних змін.

У третьому розділі роботи «Удосконалення механізмів державної політики забезпечення соціальної мобільності молоді в Україні» з'ясовано специфіку удосконалення нормативно-правового і організаційного забезпечення механізмів державної політики щодо соціальної мобільності молоді. Автором було визначено, що негативні аспекти соціальної мобільності молоді в Україні можна пояснити: високим рівнем молодіжного безробіття, використанням трудового ресурсу молоді переважно в неперспективних сферах праці; тим фактом, що молодь і молодіжні ініціативи не мають достатньої довіри в органах влади, а молодь найменше впливає на політику, яка спрямована на неї або стосується її.

Зазначено, що державне управління молодіжною сферою щодо соціальної мобільності молоді має забезпечити розробку інноваційних методів формальної і позаформальної освіти, а також створення закладів позаформальної освіти, щоб сприяти набуттю молодими людьми нових знань і навичок, а також стимулювати мобільність молоді. Здійснено аналіз заходів стимулювання соціальної мобільності молоді в сучасних реаліях і вказано, що вирішення проблеми підвищення рівня якості вищої освіти можливе завдяки реформуванню системи навчання (більше практичних занять і знань), міжкраїнним обмінам здобувачів освіти, стажуванню, заохоченню до участі в різних проєктах, грантам здобувачам освіти, психологічним тренінгам і тренінгам з пошуку роботи. Також дедалі більше молодих людей пропонується залучати до сфери наукових досліджень.

З метою удосконалення професійної та вищої освіти запропоновано систему контролю її якості з урахуванням таких принципів: освітні установи проводять регулярні самодослідження на основі системи контролю якості; зовнішні оцінки якості освіти проводять незалежні інститути, оцінка при цьому виконується незалежними експертами з інших освітніх організацій і/або

держав, з включенням до складу експертних груп представників широкої громадськості; результати оцінки якості освіти в закладі представляються і обговорюються відкрито; результати оцінки якості використовуються для подальшого удосконалення освітнього процесу.

Емпіричне дослідження механізмів прийняття державно-управлінських рішень у сфері забезпечення соціальної мобільності молоді в Україні має важливе методологічне значення. У контексті зростаючої потреби у виваженому та ефективному управлінні, визнано важливим здійснення емпіричного аналізу, особливо з урахуванням динаміки сучасних викликів і загроз. Залучення державних службовців до дослідження було ключовим, тому що вони мають безпосередній досвід і знання у цій сфері, а також можуть надати важливу інформацію про реальні виклики й оптимальні шляхи розвитку механізмів державної політики. Для забезпечення об'єктивності й всебічності аналізу було проведено масштабне дослідження серед 1502 державних службовців. Вибірка була ретельно сформована, щоби відобразити різноманітність досвіду, компетенцій і перспектив серед представників державного сектору. Аналіз результатів дослідження вказав на ключові виклики для молоді у сфері соціальної мобільності. Окремо аналіз показав те, що деякі опитувані можуть оцінювати ефективність поточних заходів державної політики як задовільну або навіть дуже ефективну; інші опитувані можуть вважати, що поточні заходи державної політики не ефективні або мають обмежену ефективність; деякі опитувані можуть вважати ефективність поточних заходів державної політики як часткову, тобто вони можуть признати певні позитивні аспекти програм, однак водночас вважати, що є місце для покращень і додаткових зусиль; присутній брак даних або недостатня обізнаність, на що вказують окремі відповіді.

Запропоновано реалізувати в Україні проєкт «Центр кар'єри», мотивуючи це тим, що центри кар'єри повинні бути організовані при ЗВО і державних центрах зайнятості. Центр кар'єри слугує першим помічником молодих людей для того, щоб зробити самооцінку власних навичок і знайти правильний шлях для індивідуального професійного розвитку.

Також репрезентована програма «Еразмус+», яка дає змогу здобувачам освіти формувати ключові навички і компетенції для розвитку кар'єри. Автором вказано, що створено платформи, які підтримують програму «Еразмус+»: network of higher education reform experts, Eurydice network, epale, euroguidance, eTwinning, national academic recognition information centres (NARIC), SALTO, national teams of ECVET experts і eurodesk network.

Достовірність та наукова новизна результатів дослідження, повнота їх викладу в опублікованих працях.

Достовірність одержаних результатів і сформульованих висновків забезпечується чітко визначеною методологією загальних і спеціальних методів наукового пізнання – аналітичного методу, логіко-семантичного і компаративного методів, структурно-функціонального аналізу, порівняльного аналізу.

Погоджуючись із сформульованими в дисертації конкретними положеннями, що визначають наукову новизну отриманих результатів, особливий акцент слід зробити на окремих з них, які є найважливішими.

У роботі автором уперше обґрунтовано системний підхід щодо вдосконалення механізмів забезпечення соціальної мобільності молоді стосовно реалізації молодіжної політики України, сформовано і визначено структуру комплексного механізму державної політики щодо забезпечення соціальної мобільності молоді. Також запропоновано модель соціальної мобільності молоді, яка формується на основі висхідної, низхідної, міжпоколінної і горизонтальної мобільності; економічної, політичної, професійної, трудової і територіальної мобільності; має прояв через фактори соціальної мобільності та піддається впливу і коригуванню з боку системи державного управління через реалізацію державної молодіжної політики.

У дисертації удосконалено методологічні підходи щодо аналізу механізмів соціальної мобільності молоді в сучасному суспільстві з сучасними реаліями; модель державної політики щодо соціальної мобільності молоді в сучасних умовах; класифікацію соціальної мобільності молоді, створеної внаслідок впливу соціально-економічних чинників; організаційне забезпечення механізмів державної політики щодо соціальної мобільності молоді; систему заходів цільового спрямування з метою вирішення ключових проблем соціальної мобільності молоді: невідповідності отриманих професій/спеціальностей потребам ринку праці.

Оцінка ідентичності автореферату та основних положень дисертації.

Дисертація та автореферат оформлені відповідно до вимог Порядку присудження наукових ступенів МОН України. Зміст автореферату є ідентичним основним положенням дисертації і не містить інформації, відсутньої в дисертації. Наведені в авторефераті наукові положення, висновки та рекомендації розкриті та аргументовані в тексті дисертаційної роботи.

Дисертаційна робота виконана у формі рукопису. Вона складається з анотації, вступу, трьох розділів, логічно об'єднаних у 9 підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 277 сторінок. Список використаної літератури налічує 185 найменувань і займає 20 сторінок.

Значення одержаних результатів для науки і практики та рекомендації щодо їх можливого використання. Достовірність наукових положень, сформульованих автором у дисертації, підтверджується їх впровадженням у практичну діяльність органів і установ, зокрема: в освітньому процесі Міжрегіональної Академії управління персоналом (довідка від 31.10. 2023 р. №9941/1), у роботі Білоцерківської міської ради Київської області (довідка від 05.03.2024 р. №186) та Київської обласної ради VIII скликання (довідка від 07.02.2024 р. №02/1).

З огляду на зазначене, дисертація має вагомe значення для подальшого розвитку та вдосконалення державної політики щодо соціальної мобільності молоді.

Повнота викладення у наукових працях наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Основні результати дисертаційної роботи викладено в 15 наукових працях, 7 з яких опубліковано у фахових наукових журналах та збірниках, 1 у науково-періодичних виданнях іншої країни і в 7 тезах доповідей.

Апробацію результатів дисертаційного дослідження здійснено на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях і семінарах.

Аналіз змісту анотації та основних положень тексту дисертаційного дослідження Біляєва Я.М. засвідчив їхню повну ідентичність в частині формулювання мети, об'єкта, предмета, завдань, положень новизни, висновків до розділів і загальних висновків. У цілому зміст анотації відтворює інформацію про методологію дослідження, способи аргументації положень, основні ідеї тексту дисертації, які викладені стисло.

Анотація не містить інформації, що була б відсутньою в дисертації. Дисертація та оприлюднена анотація оформлені відповідно до вимог чинного законодавства України.

Дисертація Біляєва Я.М. за рівнем наукової новизни, змістом, логікою викладеного матеріалу, узагальненнями, висновками і пропозиціями є завершеним науковим дослідженням.

Отже, тема дослідження, його мета, предмет, об'єкт, перелік поставлених і вирішених завдань, положення наукової новизни, запропоновані автором загальні висновки, обсяг друкованих праць цілком відповідають чинним нормативним вимогам щодо наукових робіт такого рівня.

Зауваження щодо змісту дисертації та дискусійні положення.

Позитивно оцінюючи отримані Біляєвим Я.М. результати виконаного дослідження, підкреслюючи їх наукову та практичну цінність, водночас варто вказати на певні недоліки та зауваження.

1. Занадто багато схематичних зображень у тексті дисертації, проте вони не підкріплені достатніми текстовими поясненнями.

2. Варто структурувати аналіз нормативно-правової бази забезпечення соціальної мобільності молоді України.

3. Необхідно запропонувати більше альтернативних і конкретних засобів удосконалення державної політики у сфері забезпечення соціальної мобільності молоді в Україні.

4. Потребують покращення (у частині логічності викладу матеріалу) загальні висновки.

Однак висловлені зауваження та побажання не ставлять під сумнів вагомість наукової цінності дослідження Біляєва Я.М. і не впливають на його обґрунтовану вище загальну позитивну оцінку.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Біляєва Ярослава Миколайовича за темою «Державна політика у сфері забезпечення соціальної мобільності молоді в Україні» є самостійним і завершеним науковим дослідженням.

Основні положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи науково обґрунтовані, мають теоретичне і практичне значення для подальшого розвитку науки державного управління.

Дисертаційна робота Біляєва Ярослава Миколайовича відповідає вимогам пункту 11 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами), а її автор – Біляєв Ярослав Миколайович – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.

Офіційний опонент:

кандидат наук з державного
управління, комерційний директор
ТОВ «Інститут хімії високих
енергій»

А.О. Васильєв